

VRAGEN EN ANTWOORDEN OVER DE ANTI-HAGELKANONNEN

Boem. Plotsklaps klonk in 2006 het geknal van anti-hagelkanonnen in Borselse boomgaarden. Als een donderslag bij heldere hemel, want zonder enige informatie of waarschuwing vooraf. Een één-tweetje tussen de gemeente en de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie/fruitteilers. Een golf van klachten was het gevolg, wat de gemeente noodzaakte alsnog regels te stellen voor het gebruik van de kanonnen. Vanaf dat moment is de BZZB in discussie met de gemeente. Het resultaat: twee mislukte overlegondes en twee door de BZZB royaal gewonnen rechtszaken bij de bestuursrechter. En na ruim zes jaar nog altijd geen houdbare juridische basis voor de inzet van de anti-hagelkanonnen. De affaire in zeven vragen en antwoorden

Waarom verzet de BZZB zich zo hardnekkig tegen de anti-hagelkanonnen?

We zetten ons in voor een leefbare omgeving. De Zak van Zuid-Beveland is een waardevol cultuurlandschap, waar stilte één van de kernwaarden is. Het is geen geschikt gebied voor veel geluidshinder veroorzakende activiteiten, zoals anti-hagelkanonnen. Als ze er eenmaal staan, neemt het gebruik hand over hand toe, zo leert de praktijk. In het begin rekende de gemeente voor dat in de Zak 26 kanonnen geplaatst konden worden. Nu schieten de fruitteilers, maar anderen staan te trappelen om ook anti-hagelkanonnen aan te schaffen, zoals Cobelfret in het Sloegebied. Straks staan de zogenoemde schokgolfgeneratoren overal te knallen als de lucht een beetje donker wordt. We moeten accepteren dat niet altijd alles kan. Wij vinden dat in elk geval het gebruik zorgvuldig en op een juridisch deugdelijke basis moet worden geregeld.

Bovendien is het effect onbewezen. Sinds de uitvinding van het kanon in 1886 (Oostenrijk) is voortdurend en tevergeefs geprobeerd aan te tonen dat de kanonnen invloed hebben op het voorkomen van hagelbuien. Hier geldt wat we al tijdens rijles leren: bij twijfel niet inhalen. Meteorologen stellen dat anti-hagelkanonnen geen werkelijk effect hebben op een hagelbui. Dat in een bepaalde omgeving soms meerdere jaren achtereenvolgend geen hagel valt, is klimatologisch en statistisch verklaarbaar en heeft niks met het al dan niet aanwezig zijn van kanonnen te maken.

Je kunt de fruitteilers die een anti-hagelkanon willen toch het voordeel van de twijfel gunnen?

Jazeker, dat zou kunnen. Echter, afgezien van de inhoudelijke beoordeling en het twijfelachtige nut, speelt een praktisch punt een grote rol. De anti-hagelkanonnen voldoen niet aan de landelijke en Europese regels voor geluidshinder. Het is niet verstandig een inrichting in gebruik te nemen als je tevoren weet dat je de regels niet kunt halen. Met een voertuig dat niet aan de veiligheidseisen voldoet, ga je niet de weg

op. Een geneesmiddel waarvan werking en veiligheid niet vast staan, mag niet in de handel komen.

Kan de BZZB voor de in Borsele belangrijke fruitteelt een uitzondering maken?

We willen altijd meewerken aan maatwerk, ook voor de hagelkanonnen. Maar het hek is van de dam wanneer we de regels die we als maatschappij hebben afgesproken helemaal overboord kieperen. Want iedereen wil dan wel onder de een of andere uitzondering vallen. Gelijke monniken, gelijke kappen vinden we belangrijk. Er zijn ongeveer 70 fruitteeltbedrijven in de gemeente (15% van het grondgebruik, tegen 46% akkerbouw) en momenteel tien anti-hagelkanonnen. Slechts een klein aantal telers kan knallen tegen de hagel. Geraken de anderen dan aan de bedelstaf? Want als je de gemeente en de ZLTO mag geloven, dreigt die ramp voor de fruitteelt als de kanonnen niet ingezet kunnen worden. Dat is natuurlijk niet waar, een staaltje demagogie van het zuiverste water. Andere gemeenten in belangrijke fruitteeltgebieden in ons land, hebben de anti-hagelkanonnen op hun grondgebied verboden (Buren, West-Maas en Waal, Wijk bij Duurstede)

We onderkennen dat de boomgaarden bijdragen aan de stoffering van het landschap. Overigens niet historisch gezien; de fruitteelt is vooral na de ruilverkaveling De Poel-Heinkenszand opgekomen. Het gaat wel om een intensieve teelt, met lage, rechte rijen. Heel wat anders dan de cultuurhistorische en fraaie hoogstamfruitbomen. De invloed van de bloesemperiode wordt overschat: slechts enkele weken bloeitijd en dan nog grotendeels verscholen achter windsingels. De impact op de recreatie is - in tegenstelling tot natuur, landschap en cultuurhistorie - beperkt.

Je kunt ook wel eens té principieel zijn.

Ongetwijfeld, maar het toepassen van de wet is de onmisbare grondslag voor een beschaafde samenleving. In een democratisch bestel moeten burgers, overheid en bedrijven, kortom iedereen, zich aan wetten en regelgeving houden. Dus ook de gemeente Borsele en de betrokken fruittelers. De gemeente is er zelf steeds als de kippen bij om burgers en bedrijven die zich niet aan de regels houden, bijvoorbeeld voor een aanbouwtje of een zonnepaneel, op het vestje te spuwen. Procedures worden daarbij niet geschuwd. Niks mis mee, maar geef dan wel het goede voorbeeld. Wie de regels aan zijn laars lapt, moet incalculeren dat de gevolgen voor eigen risico zijn.

Het principieel zijn van de BZZB valt zeer mee. We waren graag bereid om mee te werken aan een oplossing, gericht op het in werking houden van de kanonnen. Zo was er in 2009 een bijna afgesloten akkoord, dat door een halsstarrige houding van de

gemeente in de la verdween. Nadat de rechtbank Middelburg ons in 2010 gelijk gaf en bepaalde dat het zogeheten Activiteitenbesluit van de Wet milieubeheer toegepast moet worden, schoof de BZZB weer aan tafel voor overleg. Er werd geen enkele ruimte geboden om aan onze wensen tegemoet te komen. De gemeente weigerde een (nieuwe) gedegen afweging van belangen te maken en wilde geen enkele termijn stellen - noch kort, noch lang - waarbinnen de lawaaimachines aan de geluidsnormen moeten voldoen. Wij vonden en vinden dat de normen uit de wet niet voor onbepaalde tijd kunnen worden omzeild. Ons restte niets anders dan weer de gang naar de bestuursrechter. De meervoudige kamer (drie rechters) stelde ons andermaal in het gelijk en vernietigde de maatwerkvoorschriften voor de anti-hagelkanonnen.

Er zijn toch weinig klachten over de geluidsoverlast?

Dat vragen wij ons af. Hoe worden klachten geregistreerd? Alleen de klachten die bij de gemeente binnenkomen? Of ook de telefoontjes naar de politie? Weten mensen waar en hoe ze moeten klagen? Dat is allerm minst helder. De gemeente Borselse maakt het klagers over milieuproblemen ook niet makkelijk. Noch op de website, noch in het wekelijkse Borsels Bulletin is er duidelijk informatie over te vinden. Er is wel een formele klachtenregeling, maar die is niet bedoeld voor directe milieuklachten. Dit terzijde.

Afname van het aantal klachten kan vele oorzaken hebben. Er is nooit serieus onderzoek naar gedaan. Het ontstaan van het gevoel bij mensen 'dat het allemaal toch niet helpt', ofwel berusting, speelt zeker mee. En als je maar lang genoeg volhoudt dat er niks aan de hand is omdat de regels keurig worden toegepast en dat het aantal schietacties op jaarbasis reuze meevalt - zoals gemeente en telers steeds doen - dan gaan de mensen dat op den duur nog geloven ook. Zo kun je het indienen van reële klachten handig ontmoedigen. Julius Caesar zei het al: 'men is bereid te geloven wat men wil'.

Wij hebben als BZZB andere ervaringen en berichten. Na de uitspraak van de rechtbank ontvingen wij waardering en ondersteunende reacties. Citaat uit een in november 2012 ontvangen mailbericht: 'Ik heb diverse klachten ingediend bij zowel de gemeente als de politie. Men vertelde mij dat ik niet de enige was die klachten had. Dat er zelfs een meneer was geweest die dreigde persoonlijk 'een knoop in die dingen te gaan leggen.' Ik neem aan dat het aantal klachten wel zeker groter is dan men ons wil doen geloven.' Die indruk hebben wij ook. Hoe kan de gemeente in alle ernst beweren dat in 2012 maar één klacht is ingediend?

Wie heeft de meeste boter op het hoofd? De gemeente, de ZLTO en fruittelers, de BZZB?

Tsja, het is maar hoe je het bekijkt. Je ziet het (helaas) meer. Als argumenten en feiten niet meer meewegen, maar prestige en emoties de overhand hebben, dan gaat het geheel mis. In het geval van de anti-hagelkanonnen ook. De BZZB heeft steeds gehandeld vanuit haar doelstelling: behoud en versterking van natuur, landschap, cultuurhistorie en een schoon en gezond milieu. Samengevat: zorg voor een leefbare omgeving. Het raakt zowel ecologie als mensen. Dat is (statutair) ons doel, ofwel onze missie. Zoals de bakker brood bakt en de bestuurder bestuurt. Als we de kanonnen laten lieren, dan verzaken we onze missie. We hebben gebruik gemaakt van onze rechten, niets meer en niets minder.

De fruittelers hebben in de loop van de jaren veel beloofd en weinig gedaan. Ze stellen dat (dure) investeringen – bijvoorbeeld in een hageldetectiesysteem – niet verstandig zijn vanwege de onzekerheid over het gebruik van de anti-hagelkanonnen. Afgezien van het feit dat dit niet getuigt van veel vertrouwen in de eigen handelwijze, is daar wat voor te zeggen. Maar ook andere maatregelen zijn niet in gang gezet. In opdracht van de Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) bracht Wageningen Universiteit advies uit over opzet van een onderzoek hoe door grondwaarnemingen een bewijs geleverd kan worden voor de werking van de ahks. Er is nooit een opdracht verstrekt.

De gemeente heeft voortdurend geweigerd de inbreng van de BZZB serieus te nemen. Integendeel, we zijn weggezet als een stelletje lastposten die geen enkel recht van spreken hebben. Ook probeerde de gemeente uitspraken van Raad van State en rechtbank te omzeilen. Geweigerd werd alternatieven serieus te onderzoeken. De gemeente weigerde ook maatwerkvoorschriften voor bepaalde tijd af te geven en wilde de voorschriften 'voor de eeuwigheid' uitgeven en verbeterde technieken pas verplicht stellen als lopende investeringen waren afgeschreven (eerst na 10-15 jaar). De gemeente wilde voorts niets weten van een goede controle op gebruik van het schiettuig, maar gaf aan dit mee te nemen in de normale handhavingsactiviteiten. Dan is van controle nauwelijks sprake. De BZZB vindt dat in dit specifieke geval ook specifieke handhaving nodig is.

Met een soepeler opstelling van de gemeente en erkenning van de argumentatie van de BZZB was er allang een voor partijen aanvaardbare oplossing uit de bus gekomen. Nu zijn standpunten verhard en verhoudingen verziekt. Jammer ook dat de gemeenteraad haar eigen controlerende functie niet uitoefende, maar geheel blind is gevaren op wat het college beweerde.

Hoe nu verder?

Voor ons is de uitspraak van de rechtbank duidelijk: de gemeente moet zich aan de wet- en regelgeving houden. Vanaf 1 januari 2013 is een aparte categorie voor anti-hagelkanonnen in het Activiteitenbesluit van kracht en moeten nieuwe vergunningen voor de kanonnen worden aangevraagd. Die zal de gemeente ongetwijfeld in behandeling nemen en we willen als altijd kritisch meedenken. Centraal staat voor ons of de vergunningen voldoen aan de geluidsnormen en of sprake is van een goede en brede belangenafweging om van de normen af te wijken.

We voelen ons uiteraard gesterkt door de uitspraak van de rechtbank. Opvallend zijn enkele opmerkingen over de belangenafweging. Die heeft de gemeente volgens de rechtbank tot nu niet goed gedaan. Ten onrechte heeft de gemeente niet meegewogen of het gebruik van een anti-hagelkanon ook daadwerkelijk effect heeft, noch of er (wellicht) alternatieven zijn. Tevens dienen, aldus de rechtbank, eventuele detectiemogelijkheden bij de belangenafweging worden betrokken.

Chronologie anti-hagelkanonnen in Borsele, tijdpad en feiten

In 2006 zijn in Borsele anti-hagelkanonnen zonder enige vergunning of ontheffing in gebruik genomen. Een één-tweetje tussen fruittelers en gemeente. Na veel bezwaren van burgers en ook van de BZZB verleende de gemeente in 2007 voor een periode van 1 jaar vergunningen op grond van de (toenmalige) Wet milieubeheer (Wm).

De vergunningen werden door onder anderen de BZZB aangevochten bij de Raad van State. Die wees het schorsingsverzoek van de vergunningen toe, maar bij de behandeling in hoofdzaak verklaarde de Raad in maart 2008 de beroepen niet ontvankelijk omdat door een wijziging van de Wet milieubeheer en het van kracht worden van het zogenoemde Activiteitenbesluit, de oude Wm-vergunningen niet meer nodig waren. De gemeente Borsele verleende in augustus 2008 aan 8 telers ontheffingen van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

De BZZB tekende tegen de toepassing van de APV en de voorschriften bezwaar aan. Het volgen van een correcte juridische procedure voor gebruik van een milieubelastende inrichting als een anti-hagelkanon, achtte de stichting noodzaak. Immers een juiste juridische grondslag biedt de beste waarborgen voor een zorgvuldige en houdbare besluitvorming.

Tussen de procedures door toonde de BZZB zich bereid tot overleg met de gemeente en de ZLTO/fruitteilers over het maken van afspraken, onder meer over toepassing best beschikbare technieken, waarschuwingssysteem hagel en onderzoek effecten anti-hagelkanonnen. Dat leek aanvankelijk tot overeenstemming te leiden over de te bewandelen weg.

Echter, knelpunt bleek met name de weigering van de gemeente om een tijdpad uit te zetten waarbinnen de anti-hagelkanonnen wel aan de geldende milieueisen zouden moeten voldoen. De gemeente wilde terugvallen op de oude APV-vergunningen als niet voor 1 april 2010 de betere afspraken een feit waren. In feite carte blanche voor de telers. Een convenant kon zodoende in 2009 niet worden gesloten.

In augustus 2010 verklaarde de rechtbank Middelburg dat het beroep van de BZZB gegrond was. De ontheffingen op grond van de APV werden vernietigd. De rechtbank wees op de uitspraak van de Raad van State uit maart 2008, inhoudende dat het Activiteitenbesluit van toepassing was.

Opnieuw was de BZZB bereid om door overleg een einde te maken aan de gerezen problemen. Na discussie over de vraag wat voor een soort inrichting een anti-hagelkanonnen is (de gemeente wilde A, de BZZB kwam op B, het werd na veel gedoe B en straks gaat het aangepaste Activiteitenbesluit uit van C), was het niet mogelijk over de zogenoemde maatwerkvoorschriften een akkoord te bereiken. De gemeente wilde nog altijd geen tijdpad (zie boven) vastleggen. De BZZB voelde zich niet serieus genomen en vond verder overleg zinloos.

In mei 2011 verleende de gemeente maatwerkvoorschriften voor gebruik van 9 anti-hagelkanonnen. De BZZB tekende beroep aan, dat na behandeling in de commissie bezwaarschriften van Borsele, op 31 oktober (nadat de BZZB met een dwangsom had bedreigd wegens uitblijven van een besluit) werd verworpen. De BZZB ging vervolgens in beroep bij de rechtbank Middelburg.

Kern: de gemeente is niet bevoegd de minimumnormen van wet- en regelgeving opzij te schuiven en mag geen eigen, eenzijdige maatwerkvoorschriften uitvaardigen. Ook is de belangenafweging onvoldoende. Na behandeling voor de meervoudige kamer in augustus 2012, kreeg de BZZB in de uitspraak oktober 2012 volledig gelijk. De gemeentelijke toestemming en maatwerkvoorschriften zijn vernietigd, de gemeente moet de kosten aan BZZB betalen.